

ВІДГУК

офіційного опонента, доктора педагогічних наук, професора
Джеджули Олени Михайлівни на дисертаційне дослідження
Заскалєти Світлани Григорівни «Тенденції професійної підготовки
фахівців аграрної галузі в країнах Європейського Союзу», представлене на
здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук зі спеціальності
13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

1. Актуальність обраної теми. Аграрний сектор є важливою стратегічною галуззю української національної економіки, яка забезпечує продовольчу безпеку та продовольчу незалежність нашої держави, дає значній частині сільського населення робочі місця. При тому, що аграрний сектор забезпечує близько 60% фонду споживання населення, займає друге місце серед секторів економіки у товарній структурі експорту і залишається практично єдиною галуззю, яка багато років поспіль забезпечує зовнішньоторгівельний прибуток, економічні можливості його використовуються не повністю. Тому для розвитку аграрного сектора України потрібні професійно підготовлені кадри, спроможні вирішити проблеми фінансового характеру сільськогосподарських підприємств, удосконалити нормативно-правові акти щодо аграрної політики держави, впроваджувати у діяльність підприємств інновації, створювати належні умови для реалізації громадянами права власності на землю; вдосконалювати інфраструктура ринку землі, впроваджувати перспективні агротехнології, поліпшувати якість землі та її використання, інтенсифікувати сільське господарства шляхом механізації та комп'ютеризації виробництва, хімізації, меліорації, інтенсивного розвитку біотехнологій у рослинництві; ефективно використовувати досягнення генетики і селекції тощо. Тому актуальним й важливим є дослідження тенденцій професійної підготовки фахівців аграрної галузі в країнах Європейського Союзу.

2. Тематика дисертаційної роботи відповідає плану наукових досліджень Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України («Інноваційні педагогічні технології підготовки педагога вищої школи», РК №0108U000440), Миколаївського національного аграрного університету («Психолого-педагогічне забезпечення професійної підготовки фахівців для впровадження освітніх інновацій», №0113U007331).

3. Дисертація чітко структурована. Складається з 5 розділів, списку умовних скорочень, вступу, висновків, списку використаних джерел, додатків. Виклад матеріалу характеризується послідовністю і логічністю. У вступі переконливо розкрита актуальність, висвітлено суперечності у професійній підготовці майбутніх аграріїв. Об'єкт, предмет, мета, завдання дослідження розкривають зміст та етапи дослідження.

4. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій.

У першому розділі професійна підготовка фахівців аграрної галузі розглядається як об'єкт порівняльного дослідження. Дисертантка зосереджує особливу увагу на соціально-економічних умовах розвитку системи професійної підготовки аграріїв в країнах ЄС, що пояснюється взаємозалежністю соціально-економічного розвитку країни та рівнем розвитку професійної підготовки фахівців. Зовнішні чинники розвитку аграрної освіти пов'язані із глобалізацією економіки, а до внутрішніх віднесено національні традиції, історичний та економічний розвиток країн.

У розділі ретельно проаналізовано проблему професійної підготовки майбутніх аграріїв у педагогічній теорії, розкрито сутність базових та специфічних понять (аграрна освіта, дорадчі служби, фахівець аграрної галузі тощо).

Глибина дослідження обумовлена розкриттям методології на чотирьох рівнях: філософському, загальнонауковому, конкретно науковому, технологічному.

Акцентується увага на методологічних підходах, на яких ґрунтується концепція дослідження професійної підготовки фахівців аграрної галузі в країнах ЄС. Це дозволяє розробити класифікацію країн ЄС щодо подібності систем професійної підготовки фахівців аграрної галузі та визначити критерії їх порівняння.

Висновки до першого розділу систематизовані, узгоджені зі змістом, відображають соціально-економічні умови розвитку системи професійної підготовки фахівців аграрної галузі в країнах ЄС; розкривають сутність проблеми аграрної освіти в цих країнах у педагогічній теорії, базових понять та концепції дослідження; висвітлюють класифікацію країн ЄС щодо подібності систем професійної підготовки фахівців аграрної галузі та критерії їх порівняння.

У другому розділі глибоко висвітлюються особливості професійної підготовки майбутніх аграріїв у країнах, що посідають перші місця у рейтингах за якістю аграрної освіти: Федеративна Республіка Німеччина, Французька Республіка, Королівство Данія, Велика Британія.

Враховуючи, що Німеччина є одним з найбільших виробників сільськогосподарської продукції серед країн ЄС, а обсяг її аграрного сектору має тенденцію до постійного зростання, цінним вважаємо дослідження системи професійної підготовки фахівців аграрного профілю в цій країні.

Дисертантка висвітлює організаційну структуру професійної підготовки, розкриває підпорядкованість навчальних закладів, торкається питань їх фінансування. Важливим є наголос на академічній свободі, яка дозволяє самостійний вибір навчальних дисциплін.

Характерною особливістю підготовки аграріїв у Німеччині Заскалета С.Г. вважає дуальність професійного навчання, яка полягає у доповненні теоретичної підготовки професійно-технічними фазами на підприємствах.

Аналіз системи професійної підготовки фахівців аграрної галузі у Франції став підставою для важливого висновку про наступність, демократичність, гнучкість, багатофункціональність, диверсифікацію форм навчання, децентралізацію, високий ступінь автономії навчальних закладів, орієнтацію на підготовку фахівців широкого профілю, швидке реагування на потреби ринку та виробництва, перевагу у навчальних програмах дисциплін природничо-наукового та економіко-соціального циклів, розвиток інноваційних форм ц системі неперервної освіти дорослих.

Спільні риси авторка знаходить й в професійній підготовці аграріїв у Данії, а саме: значна кількість практичних занять, використання інноваційних підходів до управління та організації професійної підготовки фахівців аграрної галузі, поширення міжнародних зв'язків між закладами сільськогосподарської освіти.

У структурі професійної підготовки фахівців аграрного профілю Великої Британії дисертантка виокремлює два напрями: академічний (університетські навчальні заклади) та професійний (неуніверситетські навчальні заклади). До специфічних особливостей віднесено ранню спеціалізацію, розвиток дистанційної форми навчання, тісний зв'язок підприємців із закладами аграрної освіти та ін.

Порівняння освітніх систем аграрної підготовки країн Західної Європи (у тому числі Фінляндії, Ірландії, Греції, Італії, Норвегії, Бельгії, Португалії, Нідерландів) уможливив визначення загальних тенденцій, серед яких: глобалізація, демократизація, індивідуалізація, альтернативні шляхи отримання аграрної освіти, розвиток нормативно-правової бази, співробітництва країн щодо професійної підготовки фахівців та розвитку

аграрного сектору, спрямованість аграрної освіти на забезпечення якості сільськогосподарської продукції та захист навколишнього середовища (що відповідає ідеям сталого розвитку), впровадження загальноєвропейських стандартів в професійну підготовку фахівців аграрної галузі та ін.

Висновки до другого розділу вирізняються узагальненістю та розкривають особливості та тенденції професійної підготовки фахівців аграрної галузі в країнах Західної Європи.

У третьому розділі розкриваються особливості та специфічні риси професійної підготовки аграріїв у другій групі країн за критеріями класифікації за подібністю, до якої увійшли країни Східної Європи (Чехія, Естонія, Латвія, Литва, Угорщина, Польща, Словенія, Словаччина, Болгарія, Румунія).

Для кожної з країн Східної Європи Заскалета С.Г. ретельно визначила особливі та специфічні тенденції, які співвідносяться із запропонованими авторкою освітньо-організаційним, фінансово-економічним критеріями та критерієм інтеграції навчання, науки і виробництва.

Висновки до третього розділу розкривають особливості та специфічні риси професійної підготовки фахівців аграрної галузі в країнах Східної Європи та конкретизують тенденції підготовки аграріїв у цих країнах.

Логічним продовженням дисертаційного дослідження стало визначення провідних тенденцій професійної підготовки фахівців аграрної галузі у країнах Західної та Східної Європи на основі порівняльного аналізу, проведене у четвертому розділі. Вважаємо слушним у порівняльному аналізі відображення двох аспектів аграрної освіти, які є вкрай актуальними для України: 1) співробітництво країн ЄС щодо професійної підготовки фахівців аграрної галузі та сільського розвитку, що спрямоване на структурні зміни в аграрній галузі, розвиток міжнародного співробітництва у сфері професійної

підготовки фахівців аграрної галузі та розвиток сільської місцевості; 2) професійну підготовку фахівців аграрної галузі в країнах ЄС у контексті регіональних потреб забезпечення якості сільськогосподарської продукції та захисту навколишнього середовища, що сприяє збереженню навколишнього середовища, природних ресурсів, впровадження технологій органічного сільського господарства.

Дисертантка переконливо обґрунтувала спільні риси у професійній підготовці в країнах Західної та Східної Європи, серед яких: зближення навчання з виробництвом; синхронізація загальних тенденцій розвитку суспільства з розвитком професійної підготовки фахівців аграрної галузі; покращення міжнародного співробітництва, розширення горизонтального міжнародного співробітництва між країнами ЄС через міжвідомчі угоди; угоди між закладами освіти та обмін студентами, викладачами, вченими; підтримка на державному рівні розвитку зв'язків між промислово розвиненими країнами Західної Європи та країнами східної Європи з перехідною економікою; розвиток співробітництва між міжнародними організаціями та закладами, які здійснюють професійну підготовку фахівців аграрної галузі.

Ми погоджуємось із визначеними відмінностями у професійній підготовці аграріїв між країнами Західної та Східної Європи, які узагальнює дисертантка: зменшення кількості студентів, які бажають отримати аграрну освіту; низький рівень співвідношення кількості викладачів і студентів у навчальних закладах аграрної освіти та великими витратами на оснащення, модернізацію та технічне обслуговування майстерень; переважання кількості студентів-заочників у порівнянні зі стаціонаром у недержавних навчальних закладах; бажанням студентів отримати вищу освіту за кордоном. Зауважимо, що ці риси негативного характеру притаманні й аграрній освіті України.

Висновки до четвертого розділу добре узгоджені зі змістом і узагальнюють провідні тенденції професійної підготовки фахівців аграрної галузі у країнах Західної та Східної Європи.

Особлива увага приділяється напрямам і перспективам співробітництва України з країнами ЄС щодо професійної підготовки фахівців аграрної галузі, що складає зміст п'ятого розділу.

Ми повністю схвалюємо ретельно проведений аналіз нормативно-правової бази України щодо професійної підготовки фахівців аграрної галузі, який засвідчив адаптацію українського законодавства до європейського, відповідно до Угоди про партнерство і співробітництво між Україною і Європейським співтовариством та їх державами-членами.

Чітко і послідовно визначається вектор модернізації національної системи професійної підготовки фахівців аграрної галузі в Україні, який полягає у намірах нашої країни щодо входження в європейський освітній простір. Ґрунтуючись на аналізі нормативно-правової бази. Дисертантка конкретизує напрями модернізації: адаптація національної системи професійної підготовки фахівців аграрної галузі до загальноєвропейської, реформування традиційних факультетів аграрних університетів та відкриття нових, інтернаціоналізація студентів та професорсько-викладацького складу, флексебільність у навчальних планах та в управлінській структурі навчальних закладів аграрної освіти з бізнесовими структурами, розвиток міжнародних зв'язків, застосування практик управління на основі партнерських відносин з зовнішніми зацікавленими сторонами у сфері методів стратегічного планування, застосування гнучких форм управління персоналом, різноманітність джерел фінансування, впровадження сучасних інформаційних технологій (дистанційне навчання, віртуальні університети), створення університетських спеціалізованих центрів дистанційного

навчання, поширення процесів кооперації та інтеграції, підготовка в університетах фахівців для дорадчих служб.

Належну увагу приділено напрямам співробітництва України і ЄС в галузі аграрної освіти, які відображають спільну політику щодо збереження навколишнього середовища, залучення інвестицій для фінансування наукових досліджень в аграрних університетах, залучення провідних іноземних наукових працівників до розроблення комплексних навчальних планів, впровадження інноваційних форм та методів навчання, організація міжнародних досліджень аграрного спрямування, стажування науково-педагогічних та педагогічних працівників на базі провідних аграрних підприємств та навчальних закладів країн ЄС, обмін талановитими студентами щодо навчання у магістратурі, участь викладачів у міжнародних конференціях, проектах, програмах з питань підготовки аграріїв, забезпечення моніторингу якості освіти.

Висновки до п'ятого розділу містять нові факти щодо напрямів і перспектив співробітництва України з країнами ЄС у професійній підготовці фахівців аграрного сектору.

Загальні висновки корелюють із завданнями дослідження і зроблено на належному рівні обґрунтованості та узагальнення.

Список використаних джерел містить 557 найменувань, з яких 207 є іноземними джерелами. Це засвідчує глибину наукового пошуку.

У дисертаційному дослідженні представлено 12 додатків, що містять: дані про структуру освіти, статистику щодо працевлаштування фахівців аграрного профілю у Данії; структуру освіти та типи навчальних закладів у Болгарії; вікові категорії учнів та студентів для різних типів навчальних закладів у Польщі та ін.

Результати дослідження можна рекомендувати для оновлення нормативно-законодавчої бази професійної підготовки в Україні, впровадження у практичну роботу навчальних закладів аграрного профілю, при підготовці студентів до зарубіжної практики, стажуванні викладачів у країнах ЄС тощо.

Оцінюємо дисертаційне дослідження Заскалети С.Г. як самостійну та завершену працю. Проте вважаємо за доцільне вказати на дискусійні моменти та висловити окремі побажання:

1. Вважаємо, що тема дисертаційного дослідження «Тенденції професійної підготовки фахівців аграрної галузі в країнах Європейського Союзу» сформульовано дуже широко, що передбачає аналізу підготовки майбутніх аграріїв на всіх освітніх рівнях (комерційні і технічні профучилища, профшколи, курси після шкільної підготовки різного типу з виходом на ринок праці, професійні коледжі, спеціалізовані та технічні гімназії, університети тощо, залежно від країни). Ми розуміємо складність проведення такого аналізу для 28 країн-членів ЄС. Тому було б варто зосередитись на університетах аграрного профілю(вищій освіті) і відобразити це у темі дослідження.

2. На нашу думку є дискусійною участь у міжнародних програмах і проектах як показник фінансово-економічного критерію порівняння професійної підготовки фахівців аграрної галузі в країнах ЄС, адже не завжди така участь пов'язана із інвестиціями тощо.

3. Було б доцільним обґрунтування вибору Республіки Болгарія, Республіки Польща та Словацької Республіки для виокремлення особливостей професійної підготовки фахівців аграрної галузі у цих країнах.

4. Серед загальних тенденцій професійної підготовки в країнах Західної Європи визначено глобалізацію, демократизацію, індивідуалізацію, альтернативні шляхи отримання аграрної освіти. Такі ж тенденції є характерними й для країн Східної Європи. Проте, у висновках щодо

провідних тенденцій професійної фахівців аграрної галузі у країнах Західної та Східної Європи (стор.353) ці тенденції відсутні. Чому?

5. На нашу думку, при аналізі професійної підготовки фахівців аграрної галузі в країнах ЄС було б варто конкретно розглянути дидактичний аспект: використання інформаційних технологій, підходи до визначення змісту навчальних програм, навчальних дисциплін, організацію індивідуальної роботи студентів, дистанційного навчання (тим більше, що дистанційна форма навчання розглядається як специфічна риса на стор.208 та інших сторінках дослідження). Важливість цього аспекту ми вбачаємо у його практичному значенні для викладачів університетів.

6. Вважаємо, що потребує уточнення відкриття нових факультетів з метою модернізації системи професійної підготовки фахівців аграрної галузі в Україні, оскільки деякі з них вже успішно функціонують (аграрного менеджменту, садово-паркового господарства та ін.).

7. Наголошуємо, що додатки повинні гармонійно доповнювати зміст дисертаційного дослідження. Вважаємо, що деякі представлені у дисертації додатки не несуть додаткову корисну інформацію. Зокрема додаток Д (Узагальнені дані про вищі школи Данії в 2010/2011 році) містить лише один заклад. Додаток З (Перелік скорочень) варто відобразити у списку умовних скорочень на стор. 5. Відсутні додатки стосовно професійної підготовки фахівців аграрного профілю у Німеччині, Великій Британії та ін., які є провідними країнами ЄС.

Проте, наші дискусійні зауваження і побажання не торкаються принципово важливих результатів дисертаційного дослідження.

Широка апробація результатів на 42 науково-практичних і науково-методичних конференціях, в тому числі й міжнародних, засвідчують практичну результативність наукової праці Заскалети С.Г.

За комплексом одержаних результатів дисертаційне дослідження вносить вагомий вклад у наукову науку.

Зміст автореферату повністю відповідає змістові дисертаційної роботи.

Аналіз дисертаційної роботи, автореферату, опублікованих наукових праць дисертантки дає підстави для наступного висновку.

Дисертація Заскалети Світлани Григорівни «Тенденції професійної підготовки фахівців аграрної галузі в країнах Європейського Союзу» є завершеною працею, в якій отримано нові науково обґрунтовані теоретичні результати, що у сукупності є суттєвими для теорії і методики професійної освіти. Дисертаційна робота за обсягом, якістю та оформленням відповідає вимогам нормативних документів до докторських дисертацій, одержані висновки є обґрунтованими і достовірними. Заскалета Світлана Григорівна заслуговує на присудження наукового ступеня доктор педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Офіційний опонент

доктор педагогічних наук, професор

кафедри загальнотехнічних дисциплін

та професійної освіти

О.М.Джеджула

Особистий підпис
засвідчую

8.09.2015р.

ВІДГУК

офіційного опонента доктора педагогічних наук, голови циклової комісії гуманітарних дисциплін Рівненського державного аграрного коледжу

Криstopчук Тетяни Євгенівни

на дисертаційну роботу **Заскалети Світлани Григорівни**

"Тенденції професійної підготовки фахівців аграрної галузі в країнах Європейського Союзу",

подану на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Актуальність обраної теми. Аграрна освіта відіграє ключову роль у підготовці фахівців для агропромислового комплексу держави і тим самим створює передумови підвищення конкурентоспроможності галузі. Україна прагне вийти на якісно новий рівень виробництва агропродукції, без розвитку ж науки і освіти та їх тісного взаємозв'язку з виробництвом це зробити неможливо.

Сьогодні рівень підготовки фахівців для агропромислового комплексу не в повній мірі відповідає соціально-економічним потребам суспільства, рівню розвитку виробництва та продовольчої безпеки держави, якості життя і безпеки довкілля, що спричинено: порушенням ланцюга безперервної освіти для забезпечення аграрної галузі від кваліфікованого робітника до фахівця найвищої ланки; невідповідністю рівня матеріально-технічної бази аграрних вищих навчальних закладів та наукових установ потребам сучасного аграрного виробництва; недосконалістю механізму втілення наукових розробок в аграрне виробництво.

Розв'язання зазначеної проблеми можливе за умови реформування аграрної освіти та науки на основі інноваційних підходів, що дозволить підвищити їх якість та результативність, сприятиме зростанню ефективності використання кадрового потенціалу галузі, забезпечить конкурентоспроможність агропромислового сектору економіки, підвищить добробут населення.

Саме тому дослідження провідних тенденцій професійної підготовки фахівців аграрної галузі в країнах Європейського Союзу, критичне осмислення

накопиченого досвіду в системі сільськогосподарської освіти країн ЄС набуває значущості, виступає передумовою встановлення загальних закономірностей і перспектив розвитку вітчизняної аграрної освіти в період інтеграції України у світову освітню систему. А від так – докторське дисертаційне дослідження Заскалети Світлани Григорівни є своєчасним і соціально значимим.

Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, забезпечується застосуванням у ході її виконання методології, адекватної меті і завданням, специфіці об'єкта і предмета дослідження; застосуванням необхідного комплексу методів дослідження (теоретичних, емпіричних, кількісної обробки результатів тощо), відповідною і достатньою джерельною базою, коректною кількісною обробкою та якісним аналізом, а також практичним впровадженням дослідницьких результатів.

Сформована автором джерельна база відзначається різноманітністю і достатньою структурною повнотою. Вона включає 557 найменувань, з них 208 – зарубіжних джерел англійською, болгарською та польською мовами, що слугує безперечним доказом інформативності та валідності представленої роботи. Значну цінність для дослідників та практиків педагогічної освіти мають додатки, які грамотно оформлені і представлені на 56 сторінках дослідження.

Стрижнем наукового апарату дослідження є концепція дослідження, яка забезпечила всебічність і комплексність розгляду професійної підготовки фахівців аграрної галузі в країнах Європейського Союзу, визначила логіку дослідження, його структуру, послідовність і етапність. В цілому концепція дослідження свідчить про методологічну зрілість автора у доборі комплексу наукових підходів у дослідженні обраної проблеми: системного, цілісного, порівняльного, діяльнісного тощо, які забезпечують вивчення обраної проблеми на міждисциплінарному рівні.

Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, забезпечується також апробацією результатів дослідження. За п'ятнадцять років роботи над дисертацією Заскалета С.Г. представила основні положення своєї дисертації на 42 науково-практичних і науково-методичних

конференціях різних рівнів, а також інших науково-практичних заходах. Така активна участь в науковому житті не тільки сприяла поширенню ідей дослідження, але й сформували її як авторитетного, відповідального і перспективного науковця, здатного донести вітчизняні здобутки у сфері аграрної освіти до світової спільноти. Певний досвід у цьому напрямі вже напрацьовано – це участь в наукових конференціях у таких містах Республіки Польща, як Гданськ, Бидгощ, Сопот, Щецин, Краків.

Наукова новизна одержаних результатів, що міститься у вступі до дисертації та в авторефераті, сформульована автором коректно і адекватно. Ми цілком погоджуємось з її положеннями:

- вперше обґрунтовано критерії класифікації країн ЄС за подібністю професійної підготовки фахівців аграрної галузі (соціальний, економічний, політичний) та на їх основі виокремлено дві групи країн ЄС за подібністю професійної підготовки фахівців аграрної галузі;
- виявлено соціально-економічні умови професійної підготовки фахівців аграрної галузі в країнах Європейського Союзу;
- обґрунтовано критерії порівняння професійної підготовки фахівців аграрної галузі в країнах ЄС (освітньо-організаційний; інтеграції навчання, науки і виробництва; фінансово-економічний);
- визначено тенденції (загальні, особливі, специфічні) професійної підготовки фахівців аграрної галузі для кожної групи країн ЄС;
- здійснено порівняльний аналіз тенденцій професійної підготовки фахівців аграрної галузі в країнах Західної та Східної Європи;
- на основі порівняльного аналізу визначено провідні тенденції професійної підготовки фахівців аграрної галузі для всіх країн ЄС;
- визначено напрями модернізації професійної підготовки фахівців аграрної галузі в Україні з урахуванням досвіду Європейського Союзу.

Робота має логічну і послідовну структуру, повністю охоплює головні складові досліджуваної проблеми та послідовно розкриває основні завдання наукового пошуку автора. Кожен із п'яти розділів дисертації насичений новими науковими

фактами. Розділ I автор присвячує обґрунтуванню науково-методологічного апарату дослідження та розробці ряду важливих для проведення дослідження проблем, зокрема, щодо соціально-економічних умов розвитку системи професійної підготовки фахівців аграрної галузі в країнах ЄС. Запропонована автором класифікація країн ЄС щодо подібності професійної підготовки фахівців аграрної галузі базується на трьох критеріях: соціальний, економічний, політичний. У результаті виокремлено дві груп країн, на матеріалах яких розкривались в роботі загальні, особливі та специфічні тенденції професійної підготовки фахівців аграрної галузі.

У Розділі II, присвяченому професійній підготовці фахівців аграрної галузі в країнах Західної Європи, автор розкриває загальні, особливі та специфічні тенденції. Дослідниця успішно визначає особливості професійної підготовки фахівців аграрної галузі у Німеччині, Франції, Данії, Великій Британії, а також специфічні риси підготовки в інших країнах Західної Європи, зокрема, Фінляндії, Ірландії, Греції, Італії, Бельгії, Португалії, Нідерландах, залучивши до аналізу широкий масив іншомовних джерел.

У характеристиці тенденцій професійної підготовки фахівців аграрної галузі в країнах Східної Європи (Розділ III) особливо цінним для вітчизняної освіти є виокремлення загальних та особливих тенденцій, адже контексти і проблеми професійної підготовки фахівців аграрної галузі в цих країнах є наближеними до України. До таких на рівні загальних тенденцій автор відносить: глобалізацію; демократизацію; індивідуалізацію; альтернативні шляхи отримання аграрної освіти; розвиток нормативно-правової бази; співробітництво країн щодо професійної підготовки фахівців аграрної галузі та сільського розвитку; спрямованість професійної підготовки фахівців аграрної галузі на забезпечення якості сільськогосподарської продукції та захисту навколишнього середовища; впровадження загальноєвропейських стандартів професійної підготовки фахівців аграрної галузі; професіоналізацію аграрних університетів; умотивованість студентів у навчанні у вищих навчальних закладах; запровадження профільного навчання тощо, а на рівні особливих – поява нових спеціальностей; переважання

кількості студентів, які бажають навчатися за денною формою у державних закладах аграрної освіти; надання широкого спектру сільськогосподарських спеціальностей; адаптація навчально-методичного забезпечення дисциплін до тих, які існують у країнах Західної Європи; використання сучасних засобів навчання; впровадження дистанційної освіти; збільшення кількості студентів сільськогосподарських університетів; схильність системи професійної підготовки фахівців аграрної галузі до моделі державної підтримки; недостатня участь у міжнародних програмах; обмеження кількості безплатних місць на денній формі навчання і практично необмежена кількість платних місць на заочній чи вечірній формах навчання; перевага кількості студентів-заочників у порівнянні зі стаціонаром у більшості недержавних навчальних закладів.

У дослідженні автор виокремлює спільне та відмінне у професійній підготовці фахівців аграрної галузі в країнах Західної та Східної Європи (Розділ 4). Відзначимо, що автор справила із цим завданням, використавши інструментарій порівняльної педагогіки. Проектуючи результати дослідження на український освітньо-науковий простір, Заскалета С.Г. обґрунтувала рекомендації щодо використання позитивного досвіду окремих країн ЄС для впровадження його в Україні: концентрація й інтеграція освітніх ресурсів; впровадження дистанційних форм навчання; надання розширених освітніх послуг та інформації для фермерів; системи виробничого навчання та учнівства; рання спеціалізація.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що окремі його положення, результати і висновки можуть застосовуватися для обґрунтування політики у аграрній галузі в Україні, зокрема, у розробці концептуальних та нормативних документів з питань професійної підготовки фахівців аграрної галузі в Україні; для розробки нових і оновлення існуючих навчальних курсів, методичних рекомендацій з педагогіки вищої школи, історії педагогіки, іноземної мови за професійним спрямуванням; при підготовці студентів до проходження закордонної практики, а також для участі у міжнародних програмах студентів та викладачів вищих закладів сільськогосподарської освіти. Результати дослідження

можуть застосовуватися також в теоретичних та експериментальних дослідженнях з теорії та методики професійної освіти тощо.

Основні результати дисертаційного дослідження опубліковано в 62 наукових працях, із них – 1 монографія, 1 навчальний посібник з грифом Міністерства освіти і науки, молоді і спорту України (у співавторстві), 25 одноосібних статей у провідних фахових виданнях України, 4 статті у зарубіжних періодичних виданнях, 24 статті у збірниках матеріалів конференцій, 5 статей у виданнях матеріалів конференцій Республіки Польща, 2 статті у наукових виданнях у співавторстві. Дані кандидатської дисертації не використано в цьому докторському дослідженні.

Основні теоретичні положення знайшли відображення в публікаціях автора у вітчизняних та зарубіжних виданнях. Зміст монографії і автореферату відображає основні положення дисертації.

Висновки дослідження відповідають його завданням та впливають із змісту роботи.

При загальній позитивній оцінці якості докторської дисертації Заскалети С.Г. необхідно зазначити окремі дискусійні положення роботи та побажання щодо майбутніх перспектив її розвитку:

1. У авторефераті на с. 1 доречним було б доповнити нормативно-правову базу державними документами щодо розвитку аграрного сектора економіки країн ЄС та України в сучасних соціально-економічних умовах розвитку суспільства.

2. При аналізі нормативно-правової бази України щодо професійної підготовки фахівців аграрної галузі (Розділ 5.1.) доречним було б спеціально розглянути: Закон України "Про основні засади аграрної політики на період до 2015 року" (2005), Наказ Міністерства аграрної політики України "Про розвиток системи аграрної освіти та удосконалення підготовки кадрів для агропромислового комплексу" (2007), Концепцію реформування і розвитку аграрної освіти та науки (2011).

3. Вважаємо, що серед тенденцій професійної підготовки фахівців аграрної галузі у Королівстві Данія, виділених автором на с. 152 дисертації, мала знайти

своє місце тенденція впровадження сільськогосподарських професійно-підготовчих проектів (Produktionsschulen – продукційних шкіл: садівництво, бджільництво, ландшафтний дизайн, готельний бізнес на фермі), характерна також і для іншої країни Скандинавії – Королівства Швеції.

4. Дискусійними вважаємо визначення дуальної системи навчання як специфічної тенденції професійної підготовки фахівців аграрної галузі в Німеччині (с. 19 у авторефераті). Хоча на с. 100, 122 дисертації автор визначає дуальну систему навчання, не як специфічну тенденцію, а як характерну особливість системи професійної підготовки фахівців аграрної галузі у Німеччині.

У педагогіці поняття "дуальна система" вперше було використано у Німеччині в 1960 році для позначення нової форми організації професійного навчання. Правовою основою для здійснення дуальної освіти є Закон "Про професійну освіту", затверджений 14 серпня 1969 року та модернізований у 1999 році. А, отже, дуальна система в Німеччині має значну історію успішного розвитку та визнається на міжнародному рівні як характерна особливість системи професійної підготовки фахівців, що є передумовою досягнення країною економічної продуктивності.

5. Враховуючи, що Норвегія не належить до списку 28 країн-членів Європейського Союзу та не є країною-кандидатом на вступ до ЄС, не зовсім зрозумілим є розгляд специфічних рис професійної підготовки фахівців аграрної галузі у цій країні на 6 сторінках дисертації (с.187-192), що виходить за рамки об'єкта дослідження.

6. Робота містить 16 таблиць, 1 рисунок. Однак, для дисертаційного дослідження, спрямованого на виявлення загальних, особливих та специфічних тенденцій професійної підготовки фахівців аграрної галузі у кожній групі країн ЄС, розробка власних таблиць з порівняннями таких

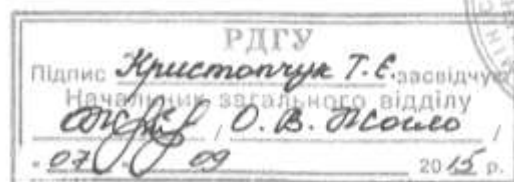
тенденцій є необхідним інструментом проведення аналізу. Тому варто було б з метою оптимізації сприйняття матеріалу у Розділі 4.1. Порівняльний аналіз тенденцій професійної підготовки фахівців аграрної галузі у Західній та Східній Європі та у Розділі 5.3. Напрями співробітництва України і ЄС у професійній підготовці фахівців аграрної галузі з урахуванням досвіду країн ЄС задекларовані положення узагальнити у вигляді авторських таблиць та схем.

Висновок. Дисертаційна робота Заскалети Світлани Григорівни "Тенденції професійної підготовки фахівців аграрної галузі в країнах Європейського Союзу" є самостійним завершеним науковим дослідженням, яке містить нові наукові результати в галузі теорії і методики професійної освіти. За своїм обсягом, обґрунтованістю проведених досліджень, науковою значущістю отриманих результатів дисертаційна робота Заскалети С. Г. відповідає вимогам п.п. 13,14, 15 "Порядку присудження наукових ступенів та присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника" Постанови Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 р. №567, а її автор заслуговує на присудження наукового ступеня доктора педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

07 вересня 2015 р.

Доктор педагогічних наук,
доцент кафедри теорії і методики виховання
Рівненського державного
гуманітарного університету

Т.Є.Криstopчук

ВІДГУК

офіційного опонента доктора педагогічних наук, професора
Бідюк Наталі Михайлівни на докторську дисертацію
**Заскалети Світлани Григорівни «Тенденції професійної підготовки фахівців
аграрної галузі в країнах Європейського Союзу»,**
поданої на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук
зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Актуальність дисертаційної роботи Заскалети С. Г. не викликає сумніву, оскільки зумовлена запитами науки, практики та соціуму. -технічного, фінансового, інформаційного та кадрового забезпечення. Низький рівень ефективності заходів щодо підвищення престижу аграрних спеціальностей, недосконалість нормативної, структурно-змістової та процесуальної складових, відсутність теоретично й методологічно обґрунтованої дидактичної системи професійної підготовки фахівців-аграріїв – ці та інші чинники гальмують розвиток їх фахової компетентності; знижують мотивацію та інтерес до навчання; обмежують практичну реалізацію отриманих знань, що в кінцевому результаті призводить до зниження їх професійної мобільності та конкурентоздатності на вітчизняному та світовому ринку праці. З огляду на таку ситуацію, виникає потреба у зверненні до вивчення кращих здобутків зарубіжного досвіду з метою реалізації його прогресивних ідей у вітчизняному освітньому просторі.

Цілком вмотивованим і логічним для дослідження обраної проблеми є вибір країн ЄС, які з одного боку відомі високим рівнем розвитку економіки і суспільства, людського потенціалу, глобальної конкурентоспроможності, індексом технологічного розвитку, з іншого прагнуть до високого рівня соціально-економічного розвитку і активно здійснюють реформістські кроки у структуруванні аграрної освіти за алгоритмом високих принципів демократичного суспільства. Аграрна освіта розглядається як важлива соціально-економічна складова розвитку країни, ефективний ресурс політичного, економічного та соціального розвитку.

Результати наукового пошуку переконують, що аналіз досвіду країн Європейського Союзу може стати цінним джерелом щодо формування нової стратегії розвитку національної системи аграрної освіти, шляхом здійснення кардинальних змін на всіх рівнях (концептуальному, законодавчому, соціально-економічному, організаційно-педагогічному, інформаційному тощо).

Дисертаційна робота Заскалети С.Г. є продовженням комплексних досліджень з актуальних проблем порівняльної професійної педагогіки, відповідає державним документам про вищу освіту та паспорту спеціальності 13.00.04. – теорія і методика професійної освіти, тематичному плану наукових досліджень Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України (за темою: «Інноваційні педагогічні технології підготовки педагога вищої школи» (РК 0108 U000440); відповідно до наукової теми Миколаївського національного аграрного університету за темою: «Психолого-педагогічне забезпечення професійної підготовки фахівців для впровадження освітніх інновацій» (РН 0113U007331).

З урахуванням актуальності та доцільності теми дослідження не викликають особливих заперечень науковий апарат дослідження, визначені завдання та їх реалізація у процесі наукового пошуку, вихідна методологія порівняльно-педагогічного дослідження.

Робота складається зі вступу, п'яти розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел (557 найменувань (у т.ч. 24 архівні справи), з них 208 зарубіжних джерел англійською, болгарською та польською мовами). Загальний обсяг дисертації становить 460 сторінок, основний зміст викладено на 420 сторінках. Робота містить 16 таблиць на 16 сторінках, 1 рисунок на 1 сторінці та 12 додатків на 56 сторінок.

Провідною концептуальною ідеєю дослідження обраної проблеми є положення про те, що цілісний науковий аналіз тенденцій професійної підготовки фахівців аграрної галузі в країнах Європейського Союзу потребує комплексного застосування таких наукових підходів (системного, цілісного, порівняльного, діяльнісного), які забезпечують вивчення обраної проблеми на міждисциплінарному рівні. Методологічною умовою проведення дослідження є положення про важливість урахування соціальних, економічних і політичних особливостей країн Європейського Союзу, їх впливу на професійну підготовку фахівців аграрної галузі.

Для розв'язання 9 завдань дисертантка широко використала комплекс взаємопов'язаних методів дослідження: *теоретичних, емпіричних, кількісної обробки результатів дослідження*. Це дозволило їй вперше в Україні отримати *наукові результати*, що мають важливе теоретичне і практичне значення для розвитку теорії та методики професійної освіти, порівняльної професійної педагогіки. Схарактеризуємо зміст дисертаційної роботи.

У першому розділі «Професійна підготовка фахівців аграрної галузі в країнах ЄС як об'єкт дослідження» дисертанткою розглянуто соціально-економічні умови розвитку системи професійної підготовки фахівців аграрної галузі в країнах ЄС; проаналізовано проблему професійної підготовки фахівців аграрної галузі в країнах ЄС у педагогічній теорії; охарактеризовано базові поняття та подано концепцію дослідження професійної підготовки фахівців аграрної галузі в країнах Європейського Союзу; обґрунтовано класифікацію країн ЄС щодо подібності професійної підготовки фахівців аграрної галузі та критерії їх порівняння.

Заслужують на увагу визначені автором чинники (соціальні, економічні та політичні), які, на її переконання, безпосередньо впливають на професійну підготовку фахівців аграрної галузі. На цій підставі Світлана Григорівна обґрунтувала соціально-економічні умови професійної підготовки фахівців аграрної галузі в країнах ЄС: вступ до ЄС країн з перехідною економікою; вирівнювання економічного розвитку країн Східної Європи до рівня Західної; зміни у структурі зайнятості населення; потреба у розвитку сільських регіонів; маргіналізація сільської місцевості; вплив технологічного процесу на зростання економіки; економічне зростання країн ЄС; підвищення вимог до якості професійної підготовки фахівців; підвищення соціальної значущості особистості

(трудової, професійної, рольової), яка забезпечує конкурентоспроможність фахівців аграрної галузі на ринку праці; перетворення освіти в прибуткову сферу фінансових інвестицій.

Виявлені чинники та соціально-економічні умови слугували основою для обґрунтування критеріїв класифікації країн, серед яких дисертанткою обрано: соціальний, економічний, політичний. На їх основі виокремлено дві групи країн ЄС: країни Західної Європи та Східної Європи. Порівняння професійної підготовки фахівців аграрної галузі в країнах ЄС дисертантка здійснювала за трьома визначеними критеріями: освітньо-організаційним (мережа навчальних закладів, форми навчання), інтеграції навчання, науки і виробництва (творче співробітництво з науковими установами, підприємствами, бізнес структурами), фінансово-економічним (рівень фінансування з боку держави, участь у міжнародних програмах і проектах).

У другому розділі *«Професійна підготовка фахівців аграрної галузі в країнах Західної Європи»* Заскалетою С. Г. проаналізовано особливості професійної підготовки фахівців аграрної галузі у Німеччині, Франції, Данії та Великій Британії; виявлено специфічні риси професійної підготовки фахівців аграрної галузі в інших країнах Західної Європи (Фінляндія, Ірландія, Греція, Іспанія, Італія, Норвегія, Бельгія, Португалія, Голландія); визначено загальні, особливі і специфічні тенденції професійної підготовки фахівців аграрної галузі в країнах Західної Європи.

До загальних тенденцій професійної підготовки фахівців аграрної галузі, характерних для всіх країн Західної Європи, дисертантка відносить глобалізацію, демократизацію, індивідуалізацію, альтернативні шляхи отримання аграрної освіти, реформування нормативно-правової бази.

До особливих тенденцій, характерних для окремих груп країн Західної Європи, віднесено такі: впровадження магістерських програм англійською мовою (Німеччина, Данія, Норвегія); надання розширених освітніх послуг для фермерів (Німеччина, Данія); орієнтація на практичну підготовку та інтеграція науки з навчанням (Фінляндія, Німеччина); врахування потреб регіональної економіки (Данія, Німеччина, Франція).

Специфічними тенденціями, на переконання дисертантки, є: дуальна система навчання (Німеччина); фінансова участь підприємства в організації практичної фази навчання (Данія); рання спеціалізація (Німеччина); співробітництво закладу освіти з міжнародними концернами і дослідницькими інститутами (Німеччина); поширення професійної підготовки фахівців аграрної галузі за спеціальностями, які виходять за межі сільськогосподарського виробництва (Данія); вузька спеціалізація фахівців аграрної галузі (Велика Британія).

У третьому розділі *«Тendenції професійної підготовки фахівців аграрної галузі в країнах Східної Європи»* дисертанткою проаналізовано професійну підготовку фахівців аграрної галузі в Болгарії, Польщі, Словаччині; виявлено специфічні риси професійної підготовки фахівців аграрної галузі в інших країнах Східної Європи (Чеська Республіка, Угорщина, Румунія, Естонія, Латвія, Литва); узагальнено спільні тенденції.

До загальних тенденцій професійної підготовки фахівців аграрної галузі, характерних для всіх країн Східної Європи, віднесено глобалізацію; демократизацію; розвиток нормативно-правової бази; спрямованість професійної підготовки фахівців аграрної галузі на забезпечення якості сільськогосподарської продукції та захисту навколишнього середовища.

Особливими тенденціями професійної підготовки фахівців аграрної галузі, характерними для окремих груп країн Східної Європи визначено: переважання кількості студентів за денною формою навчання (Польща, Угорщина, Румунія, Естонія, Латвія, Литва); адаптація навчально-методичного забезпечення дисциплін до тих, які існують у країнах Західної Європи (Польща, Словаччина, Болгарія, Чехія), посилення гуманітарної складової навчання, застосування міжпредметних зв'язків (Польща, Чехія); впровадження дистанційної освіти (Угорщина, Румунія, Естонія, Латвія, Литва); недостатня участь у міжнародних програмах (Словаччина, Болгарія, Чехія).

Специфічними тенденціями професійної підготовки фахівців аграрної галузі, характерними для окремих країн Східної Європи, визначено: надання переваги в отриманні аграрної освіти у закладах вищої освіти (Болгарія); наявність у сільськогосподарському університеті педагогічного факультету (Болгарія); визнання педагогічної освіти у професійній підготовці фахівців аграрної галузі (Польща); інтегрування навчально-виховного процесу закладів аграрної освіти різних типів з центрами сільськогосподарського дорадництва, сільськими сімейними центрами (Польща); зменшення кількості студентів (Словаччина).

У четвертому розділі *«Провідні тенденції професійної підготовки фахівців аграрної галузі у країнах Західної та Східної Європи»* дисертанткою здійснено порівняльний аналіз тенденцій професійної підготовки фахівців аграрної галузі у Західній і Східній Європі; виокремлено провідні тенденції професійної підготовки фахівців аграрної галузі у країнах ЄС.

Підтримуємо наукову позицію дисертантки, щодо визначених загальних тенденцій професійної підготовки фахівців аграрної галузі в країнах ЄС, серед яких найважливішими є: зближення навчання з виробництвом; синхронізація загальних тенденцій розвитку суспільства з розвитком професійної підготовки фахівців аграрної галузі; розширення горизонтального міжнародного співробітництва; підтримка на державному рівні розвитку зв'язків між промислово розвиненими країнами та країнами з перехідною економікою.

Безумовно, найважливішим результатом компаративного дослідження є обґрунтовані у п'ятому розділі *напрями і перспективи співробітництва України з країнами ЄС щодо напрямів удосконалення професійної підготовки фахівців аграрної галузі*, серед яких важливе значення мають: адаптація національної системи професійної підготовки фахівців аграрної галузі до загальноєвропейської; створення творчих об'єднань навчальних закладів аграрної освіти з бізнесовими структурами; розвиток міжнародних зв'язків; поширення процесів кооперації та інтеграції (створення об'єднань університетів, національних та міжрегіональних центрів ДН); покладання на аграрні університети обов'язку готувати фахівців для дорадчих служб тощо.

Дисертанткою визначено *перспективні* напрями співробітництва України з країнами ЄС в галузі аграрної освіти, зокрема: вивчення можливостей спільної політики в галузі освіти та професійної підготовки фахівців аграрної в країнах Євросоюзу; залучення інвестицій, зокрема грантів, для фінансування наукових досліджень аграрних університетів; залучення провідних іноземних наукових працівників та фахівців галузі до розроблення комплексних навчальних планів, впровадження нових форм і методів навчання; організація міжнародних наукових досліджень у галузі сільського господарства; стажування науково-педагогічних та педагогічних працівників на базі провідних сільськогосподарських підприємств країн ЄС; залучення талановитих студентів до науково-дослідної роботи через навчання в магістратурі в країнах ЄС та іноземних студентів в Україні.

Природно, що результати дослідження можуть бути використані Міністерством аграрної політики та продовольства України, а також вищими аграрними навчальними закладами України для подальшого удосконалення процесу професійної підготовки майбутніх фахівців аграрної галузі. Окремі положення можуть слугувати основою для подальших наукових пошуків, зокрема щодо розвитку системи післядипломної аграрної освіти в країнах ЄС.

Практичне значення одержаних результатів полягає у розробці навчально-методичного комплексу із професійної підготовки фахівців аграрної галузі, який включає наукове видання «Неперервна професійна освіта у документах Європейського Союзу», монографію «Тенденції професійної підготовки фахівців аграрної галузі в країнах Європейського Союзу», навчальний посібник «Англійська мова», програми курсів «Іноземна мова професійного спілкування»; методичні матеріали для проведення практичних занять з навчальних дисциплін «Іноземна мова професійного спілкування», «Наукові комунікації» для студентів, аспірантів та викладачів вищих навчальних закладів аграрної освіти.

Запропоновані автором інновації були успішно впроваджені в систему вищих навчальних закладів: Миколаївського національного аграрного університету, Херсонського державного аграрного університету, Білоцерківського національного аграрного університету, Уманського національного університету садівництва, Подільського державного аграрно-технічного університету, Луганського національного аграрного університету.

Заслугує на увагу широка апробація дослідження. Основні теоретичні положення дисертаційного дослідження висвітлено у 62 наукових працях, у тому числі: 1 одноосібній монографії, 25 одноосібних статтях у провідних фахових виданнях України, 4 статтях у зарубіжних періодичних виданнях, 24 статтях у збірниках матеріалів конференцій, 5 статтях у виданнях матеріалів конференцій Республіки Польща, 2 наукових виданнях у співавторстві, 1 навчальному посібнику. Публікації автора адекватно відображають основні положення дисертаційного дослідження. Текст автореферату відповідає тексту дисертації.

Позитивно оцінюючи наукове і практичне значення результатів дисертації Заскалети С. Г. висловимо окремі *зауваження та побажання*:

1. Зважаючи на компаративно-педагогічний характер наукового пошуку, сформульовану мету дослідження варто доповнити положенням, що відображає

його кінцевий результат – прогностичне бачення щодо перспективних напрямів використання прогресивних ідей досвіду країн ЄС в модернізації професійної підготовки фахівців аграрної галузі в Україні та співробітництва України з країнами ЄС (як це визначено у 9 завданні і реалізовано у п.п. 5.2, 5.3 дисертації).

2. У розділі 1, на наш погляд, дещо порушена логіка викладу матеріалу, зокрема інформацію про соціально-економічні чинники слід було розглянути після теоретичних і концептуальних засад дослідження. Так, розглядаючи соціально-економічні умови розвитку системи професійної підготовки фахівців аграрної галузі, дисертантка використовує поняття «система», яке обґрунтовує далі у п.1.3.

3. Уважаємо, що завдання 4 і 5 можна було б об'єднати, оскільки обґрунтовуючи у п. 1.4., класифікацію країн ЄС щодо подібності систем професійної підготовки фахівців аграрної галузі та критерії їх порівняння, дисертантка концентрує основну увагу на критеріях класифікації країн (с.92), а критерії порівняння професійної підготовки фахівців аграрної галузі в країнах ЄС не знайшли достатнього висвітлення та потребують більшої наукової аргументації.

4. Окремі явища і процеси, пов'язані з професійною підготовкою фахівців аграрної галузі, розглядаються авторкою в узагальненому вигляді, мають інформативно-описовий характер, є відомими фактами і не становлять наукової цінності для проблеми дослідження. Наприклад, загальна інформація щодо структури середньої і вищої освіти в досліджуваних країнах. Натомість бажано було б більше наголосити на специфічних змістово-процесуальних особливостях аграрної підготовки (міжпрофесійне навчання, рання спеціалізація, структура освітніх програм, стандартизація, інноваційні освітні технології, науково-дослідницька підготовка, забезпечення якості тощо), які в умовах реформування вищої освіти цікавлять науково-педагогічну спільноту.

5. Схвалюючи позитивно вдалу спробу дисертантки здійснити порівняння тенденцій професійної підготовки фахівців аграрної галузі у кожній групі країн ЄС, вважаємо, що виявлені загальні, особливі та специфічні тенденції (п.п. 2.5 і 3.5.) варто було систематизувати в порівняльній таблиці відповідно до визначених критеріїв, що сприяло б кращому сприйняттю та суттєво збагатило б зміст та інформативність додатків дисертації.

6. У п.п. 5.2 (с.379-381) бажано було б детальніше обґрунтувати та конкретизувати авторські пропозиції (рекомендації) щодо модернізації професійної підготовки фахівців аграрної галузі в Україні відповідно до визначених критеріїв (освітньо-організаційного, інтеграційного, фінансово-економічного).

7. Проведення компаративно-педагогічних досліджень передбачає вивчення феноменів, характерних для систем освіти зарубіжних країн, аналіз термінологічної бази та її переклад українською мовою. На наш погляд, лексичний матеріал, інтерпретований автором з іншомовної літератури, по-різному адаптований автором у змісті дисертації («сільськогосподарська освіта»/ «аграрна освіта», «навчальна програма/освітня програма/курс навчання», «довузівська/допрофесійна підготовка», освітній рівень/науковий ступінь/кваліфікація, вузи/виші та ін.).

Висловлені зауваження і пропозиції не знижують загальної високої оцінки дисертації. Обрана дисертанткою проблема і шляхи її висвітлення засвідчують здатність Світлани Григорівни до системного вивчення різних аспектів досліджуваних явищ і процесів, уміння окреслювати перспективи подальших наукових пошуків. Це дає всі підстави вважати, що дисертаційна робота **Заскалети Світлани Григорівни «Тенденції професійної підготовки фахівців аграрної галузі в країнах Європейського Союзу»** за рівнем наукової новизни одержаних результатів і їх практичною цінністю відповідає вимогам «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 № 567, а її автор заслуговує присудження наукового ступеня доктора педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Офіційний спонент:

доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри практики
іноземної мови та методики викладання
Хмельницького національного університету

Н. М. Бідюк

Підпис Бідюк Н.М. засвідчую:
Проректор з наукової роботи ХНУ

Г.Б. Параска

